

**ОБҐРУНТУВАННЯ РІВНЕВОЇ СТРУКТУРИ ПОСТДОСВІДНОГО ЗРОСТАННЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ – УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ**

*Олійник В. О. аспірант кафедри соціології та психології навчально-наукового інституту № 5, Харківський національний університет внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0001-6891-0906>*

У статті викладені результати дослідження рівнів прояву та групових ознак постдосвідного зростання військовослужбовців – учасників бойових дій, як результат позитивних психологічних змін особистості внаслідок переживання травматичних і стресових подій.

За підсумками емпіричного дослідження запропоновано чотирирівневу градацію прояву постдосвідного зростання з визначенням відповідних їм групових ознак.

Ключові слова: *постдосвідне зростання; посттравматичне зростання; індивідуально-психологічні особливості; самоефективність; резильєнтність; особистісні чинники; військовослужбовці – учасники бойових дій.*

Вступ. Результатом подолання військовослужбовцями – учасниками бойових дій (УБД) наслідків впливу стрес-факторів бойової обстановки та військово-професійної діяльності можуть бути, поруч з негативними, позитивні психологічні зміни, які проявляються щонайменше у трьох сферах: а) самосприйнятті, б) філософії та цінності життя, в) стосунках з оточуючими (Tedeschi, & Calhoun, 2004), які концептуалізуються нами, як постдосвідне зростання (ПДЗ).

Під час проведення заходів психологічного відновлення, реабілітації та реінтеграції військовослужбовців з метою їх повернення до умов повсякденної життєдіяльності, позитивні психологічні зміни є важливим особистісним ресурсом, який часто використовується психологами під час роботи із зазначеною категорією осіб. В цьому контексті виникає необхідність визначення наявності не тільки ознак позитивних психологічних змін, а й рівня їх прояву, що допоможе сформувати індивідуальну програму плекання ПДЗ з урахуванням психологічних особливостей військовослужбовця – УБД.

Мета статті полягає в емпіричному дослідженні різнорівневого прояву ПДЗ у військовослужбовців – УБД та його групових ознак.

Завданнями статті є визначення рівнів прояву ПДЗ військовослужбовців – УБД; виявлення психологічних особливостей військовослужбовців – УБД за рівнями прояву ПДЗ.

Теоретичне підґрунтя. Дослідженню посттравматичного / постдосвідного зростання (ПТЗ / ПДЗ) в різних країнах, серед різних категорій населення, яке пережило травматичні або стресові події, присвячено багато наукових публікацій. Значна увага учених прикута і до вивчення позитивних психологічних змін військовослужбовців внаслідок впливу на них бойових стресорів. Закордонні дослідники проблему ПТЗ вивчали переважно в середовищі ветеранів (P. Arbisi, G. Elder, C. Erbes, E. Clipp, A. Hijazi, M. Kaler, J. Keith, C. O'Brien, M. Polusny, R. Tedeschi et al. – серед ветеранів Другої світової війни, війн в Іраку, Афганістані, Кореї, R. Dekel, J. Dorset, V. Đuričić, A. Feder, M. Jukić, W. Sledge, Z. Solomon et al. – серед колишніх військовополонених). Українські ж учені проблему ПТЗ / ПДЗ досліджували, як у середовищі ветеранів, так і діючих військовослужбовців (Е. Балашов, В. Зубовський, О. Капінус, О. Кокун, В. Кондратюк, К. Кудар, Н. Лозінська, В. Олійник, Л. Олійник, В. Осьодло, І. Пішко, Н. Харитонова, І. Чухрій та ін.). При цьому важливою характеристикою української вибірки останніх років є триваючий психогенний вплив на неї чинників російсько-української війни.

Аналіз джерельної бази показав, що на даний час відсутнє науково обґрунтоване визначення рівнів розвитку ПТЗ / ПДЗ (загального та за субшкалами), а їх оцінка здійснюється за принципом “чим вищий бал, тим більший прояв позитивних

психологічних змін”, що ускладнює аналіз та порівняння результатів досліджень, в т. ч. на вибірках військовослужбовців. Відповідно в науковому обігу немає достатньої інформації щодо групових ознак ПДЗ на різних рівнях його прояву.

Усі відомі варіанти і модифікації опитувальників ПТЗ / ПДЗ оцінюють наявність позитивних психологічних змін без рівневого розмежування. Це, зокрема, класичний опитувальник ПТЗ – PTGI (Calhoun, & Tedeschi, 1996) та його розширена версія PTGI-X (Tedeschi, Cann, Taku, Senol-Dirak, & Calhoun, 2017), а також опитувальник постдосвідних змін (PECI-R) (Blight, & Norris, 2018). В останніх двох опитувальниках відповіді на запитання оцінювалися за 6-бальною шкалою Лайкерта, де 0 – зміни зовсім не відчувалися, 5 – зміни відчувалися в дуже значній мірі; отримані бали підсумовувалися за кожною зі шкал опитувальників та в цілому за всіма запитаннями з визначенням лише загального показника ПТЗ / ПДЗ, що варіювався в межах від 0 до 125 балів.

Низка дослідників у своїх наукових розвідках робили спроби диференціювати показники ПТЗ / ПДЗ. Так, Зубовський (2019) у дисертаційному дослідженні зазначає такі рівні прояву ПТЗ серед військовослужбовців – учасників АТО за опитувальником PTGI: низький, помірний (середній), значний (високий), розділяючи їх відповідно на три діапазони (від 0 до 35; від 36 до 75; від 76 до 105) (с. 125–126, 205–206). Kondratyuk та Puchalska-Wasyl (2019), досліджуючи позитивні психологічні зміни у військовослужбовців – учасників ООС за опитувальником PTGI, середні значення рівня прояву ПТЗ визначили на позначці 52,5, розділивши максимально можливу кількість балів (105) навпіл. Американські учені Tsai, Sippel, Mota, Southwick та Pietrzak (2016) під час лонгітудного дослідження серед ветеранів армії США визначили п'ять рівнів розвитку ПТЗ: стабільно низький (Consistently Low); різко знижений (Dramatically Declining); помірно знижений (Moderately Declining); підвищений (Increasing); стабільно високий (Consistently High). Аналогічний підхід був застосований й австралійськими дослідницями Blight та Norris (2018).

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження було використано загальнонаукові (вимірювання, порівняння, аналіз, синтез, узагальнення та інтерпретація) та спеціальні (статистичні, кореляційні, ранжування, групування, факторний аналіз) методи.

Дослідження ґрунтується на оприлюднених нами результатах вивчення показників ПДЗ військовослужбовців – УБД та особливостей його взаємозв'язків із особистісними рисами “Великої п'ятірки” (Олійник, & Ларіонов, 2024б), яке проводилося з січня по серпень 2023 року і в ході якого були використані такі психодіагностичні методики:

1. Опитувальник постдосвідного зростання (ОПДЗ) (Blight, & Norris, 2018) для оцінювання загального показника ПДЗ та п'яти його складових: стосунки з оточуючими, нові можливості, особистісне зміцнення, духовні й екзистенційні зміни, поцінювання життя.

2. Короткий п'ятифакторний опитувальник особистості TIPI в адаптації М. Кліманської та І. Галецької (TIPI-UKR) (Gosling, Rentfrow, & Swann, 2003; Кліманська, & Галецька, 2019) за яким діагностувалися п'ять глибинних особистісних рис: екстраверсія, дружелюбність, сумлінність, емоційна стабільність, відкритість новому досвіду.

3. Модифікована методика “Шкала загальної самоефективності” (ШЗС) (Schwarzer, & Jerusalem, 1995) в адаптації Галецької (2003) та Бірона (2014) для визначення ефективності військово-професійної діяльності.

4. Шкала резильєнтності Коннора–Девідсона–10 (Campbell Sills, & Stein, 2007) в українській адаптації (Школіна, Шаповал, Орлова, Кедик, & Станіславчук, 2020; Кіреєва, Односталко, & Бірон, 2020), що вимірює те, як людина пристосовується до змін; справляється зі стресом; залишається зосередженою з чітким мисленням; опирається невдачам; вправляється з неприємними почуттями.

Статистичний аналіз результатів емпіричного дослідження здійснювався з використанням комп'ютерної програми IBM SPSS Statistics версія 21.

Результати та обговорення. Вибірку дослідження склали військовослужбовці Збройних Сил України –УБД (n = 368), в т. ч.

які проходять військову службу у військових частинах бригадного рівня та у їх складі беруть безпосередню участь у бойових діях ($n = 140$); звільнені з російського полону під час їх перебування на етапі реінтеграційних заходів ($n = 198$); які проходять медико-психологічну реабілітацію після отриманих поранень ($n = 30$). Загальна кількість досліджуваних складає 368 осіб віком від 20 до 65 років ($M = 36,62$, $SD = 9,55$), в т. ч. чоловічої статі – 358 (97,3%), жіночої статі – 10 (2,7%).

Отримані в результаті дослідження дані засвідчили, що загальний показник ПДЗ військовослужбовців – УБД знаходиться на рівні $M = 69,58$, $SD = 30,10$, що є вищим за середній показник за методикою ($M = 62,5$).

Визначення рівня прояву ПДЗ було проведене методом частотного аналізу шляхом процентильної градації його загального показника за трьома варіантами розподілу – на три, чотири та п'ять груп. Трирівнева градація загального показника ПДЗ включає високий (87,0...125,0), середній (62,0...86,0) та низький (0...61,0) рівні. За чотирирівневою градацією загальний показник ПДЗ розподіляється на високий (92,0...125,0), вищий за середній (77,0...91,0), нижчий за середній (51,0...76,0) та низький (0...50,0) рівні. П'ятирівневий варіант розподілу включає високий (96,0...125,0), вищий за середній (83,0...95,0), середній (67,0...82,0), нижчий за середній (43,0...66,0) та низький (0...42,0) рівні.

Результати наукових досліджень на вибірках військовослужбовців та ветеранів щодо взаємозв'язків особистісних рис “Великої п'ятірки” (екстраверсії, дружелюбності, сумлінності, емоційної стабільності, відкритості новому досвіду), резильєнтності та самоєфективності з ПТЗ / ПДЗ є неоднозначними. Так, дослідження на вибірці українських військовослужбовців –

УБД показали значущу кореляцію ПДЗ з такими особистісними рисами, як дружелюбність, відкритість новому досвіду, сумлінність та емоційна стабільність, а також з рівнем загальної самоєфективності та резильєнтності (Кокун, Олійник, Пішко, & Лозінська, 2024; Олійник, & Ларіонов, 2024б). За дослідженнями Зубовського (2019), позитивні психологічні зміни військовослужбовців статистично значуще також пов'язані із дружелюбністю і сумлінністю (с. 171–172). Про емоційну стабільність, як предиктор ПТЗ серед звільнених з в'єтнамського полону військовослужбовців збройних сил США, йдеться у дослідженні, проведеному Feder et al. (2008).

Отже, першим кроком нашого дослідження було визначення кореляційного зв'язку між загальним показником ПДЗ та особистісними рисами “Великої п'ятірки”, резильєнтністю та самоєфективністю.

За результатами перевірки нормальності розподілу отриманих даних з використанням тесту Шапіро–Вілка встановлено, що дані за всіма шкалами психодіагностичних методик не мають нормального розподілу ($W=0,000$, $p<0,05$). Зважаючи на це, кореляційний аналіз здійснювався з використанням критерію г-Спірмена для непараметричних даних (табл. 1).

Враховуючи результати аналізу, групові ознаки за варіантами різномірного прояву ПДЗ визначалися за такими індивідуально-психологічними характеристиками, як дружелюбність, сумлінність, відкритість новому досвіду, самоєфективність та резильєнтність, які мали позитивні статистично значущі кореляції із загальним показником ПДЗ. Були виключені з подальшого дослідження екстраверсія та емоційна стабільність, що не корелювалися із загальним показником ПДЗ.

Таблиця 1

Коефіцієнт рангової кореляції за критерієм г-Спірмена

Психодіагностичні методики		Показники кореляції із загальним рівнем ПДЗ	
		г	Знач. (2-сторон)
Шкали ТРП-UKR	Екстраверсія	,012	,812
	Дружелюбність	,176**	,001
	Сумлінність	,122*	,019
	Емоційна стабільність	,023	,654
	Відкритість новому досвіду	,153**	,003
Резильєнтність		,239**	,000
Самоєфективність		,256**	,000

** $p<0,01$; * $p<0,05$

На наступному кроці дослідження було проведено визначення середніх значень детермінант ПДЗ за кожним різнорівневим варіантом та їх порівняння. Достовірність зміни показників досліджуваної ознаки під час переходу від рівня до рівня була перевірена із застосуванням непараметричного Н-критерію Крускала-Уолліса (χ^2 -квадрат), що є непараметричним аналогом методу дисперсійного однофакторного аналізу для незалежних вибірок та призначений для оцінки відмінностей під час переходу від групи до групи між трьома і більше вибірками за рівнем будь-якої ознаки без зазначення напрямку цих відмінностей (Москальов, & Лисенко, 2023, с. 106–113).

Було встановлено, що при 3- та 4-рівневій градації різниця усіх міжрівневих показників є статистично значущою. У 5-рівневому варіанті не має статистично значущої відмінності між рівнями прояву показників сумлінності. Зважаючи на це, ми

відкинули 5-рівневий варіант градації ПДЗ як неспроможний.

Подальший аналіз двох варіантів градації показав наступне:

у 3-рівневому варіанті усі середні значення показників зменшуються відповідно до зменшення рівня ПДЗ, за винятком сумлінності, середнє значення якої після зменшення в напрямку від високого до середнього рівня має незначне збільшення на низькому рівні;

у 4-рівневій градації відмічається поступове зменшення усіх середніх значень показників у напрямку від високого рівня до рівня нижче середнього. На низькому рівні середні значення показники трьох детермінант ПДЗ, а саме сумлінності, дружельності й відкритості новому досвіду, збільшуються.

На нашу думку, саме 4-рівнева градація загального показника ПДЗ (таблиця 2) найбільш повно відображає зміни прояву його індивідуально-психологічних детермінант на різних його рівнях.

Таблиця 2

Середні значення та статистичні критерії Крускала-Уолліса для 4-рівневої градації ПДЗ

Показники	1 рівень	2 рівень	3 рівень	4 рівень	χ^2 -квадрат	Асимптотична значущість
Дружелюбність	11,29	10,63	10,08	10,32	23,95**	,000
Сумлінність	11,38	10,45	10,37	10,45	11,93**	,008
Відкритість новому досвіду	10,39	9,65	9,37	9,47	10,29*	,016
Резильєнтність	27,80	25,42	23,45	22,35	25,11**	,000
Самоефективність	31,52	30,19	28,30	27,75	28,64**	,000

** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

Для перевірки адекватності проведеного розподілу вибірки на різнорівневі групи розвитку ПДЗ за визначеними індивідуально-психологічними характеристиками ми провели ієрархічний кластерний аналіз методом Варда з використанням інтервальної міри евклідового квадрату відстаней. В результаті кластеризації були скореговані показники

4-рівневої градації ПДЗ, внаслідок чого високий рівень його розвитку був визначений у проміжку між 100 і 125 балами, вищий за середній рівень – від 71 до 99 балів, нижчий за середній рівень – від 41 до 70 балів, низький рівень – до 40 балів включно. При цьому до кластеру високого рівня увійшли 14,9% (55 осіб) вибірки, вищого за середній – 41,6% (153 особи), нижчого за середній – 24,2% (89 осіб), низького – 19,3% (71 особа).

Наступним кроком дослідження стало визначення величини навантаження структурних компонентів у кожному різнорівневому кластері (групі), що дозволило виділити основні характерологічні особливості військовослужбовців, які зумовлюють різний рівень розвитку ПДЗ. З цією метою нами був проведений факторний аналіз з використанням методу головних компонентів з обертанням Varimax. Перевірка вибірки за критерієм Кайзера-Мейєра-Олкіна (0,617) та критерієм сферичності Барлетта ($p = 0000 \leq 0,05$) засвідчила задовільний ступінь адекватності факторного аналізу.

Для аналізу використовувалися значення вилученої спільності для кожного показника індивідуально-психологічних характеристик, що засвідчують величину його навантаження, а, отже, й силу впливу на загальний показник

ПДЗ на кожному рівні. Результати факторного аналізу наведені на рис. 1.

Як бачимо, серед найважливіших детермінант виникнення і розвитку позитивних психологічних змін у військовослужбовців – УБД на усіх рівнях їх прояву знаходяться резильєнтність та самоефективність. Відкритість новому досвіду має найменшу вагу на усіх рівнях прояву ПДЗ, а, отже, і найслабший вплив на його розвиток.

Для опрацювання коротких узагальнених характеристик індивідуально-психологічних детермінант різнорівневого прояву ПДЗ ми використовували, крім зазначених вище результатів дослідження, також і дані з побудованих нами таблиць спряженості між рівнями ПДЗ і кожної з її детермінант. Зважаючи на обсяги цієї статті, таблиці спряженості ми не наводимо.

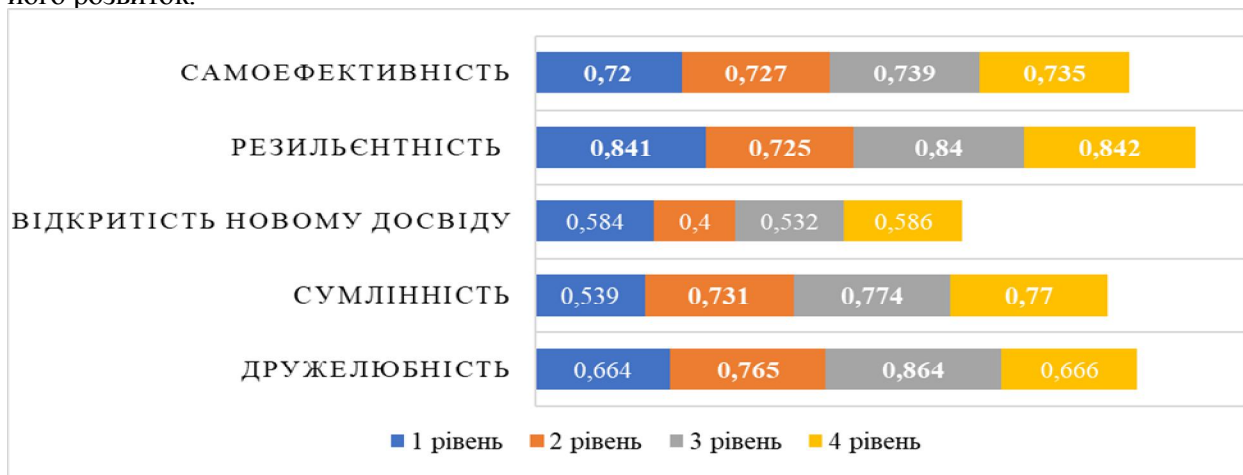

Рис. 1. Матриця факторних навантажень

Отже, військовослужбовців, які мають різні рівні розвитку ПДЗ, можна в загальному охарактеризувати таким чином:

4 (низький) рівень, 1–40 балів – більшість військовослужбовців, які включені до цієї групи, мають середній рівень резильєнтності (61%). Водночас в цій групі найбільша з-поміж усіх груп кількість осіб з низьким рівнем самоефективності (25,4%) та відкритості новому досвіду (23,9%). Рівень сумлінності та дружелюбності є високими і суттєво не відрізняються від показників в трьох інших групах. Зважаючи на те, що резильєнтність (0,842), сумлінність (0,770) та самоефективність (0,735) є найвагомішими детермінантами подальшого розвитку ПДЗ, важливо їх розвивати та підтримувати в ході психологічної роботи з військовослужбовцями – УБД;

3 (нижчий за середній) рівень, 41–70 балів – переважна більшість військовослужбовців цієї групи мають середній рівень резильєнтності (80%). Майже у половини осіб цієї групи низький і нижче за середній рівень самоефективності (49,4%). Незважаючи на те, що на цьому рівні зростає кількість осіб з відкритістю до нового досвіду (78,7%), зазначений показник залишається не досить вагомим чинником ПДЗ, крім того, його середні значення, як і

значення показників дружелюбності та сумлінності, в порівнянні з попередньою групою, помірно знижені. Відмінністю цієї групи є вихід на першу позицію серед детермінант позитивних психологічних змін дружелюбності (0,864), за якою слідують резильєнтність (0,840), сумлінність (0,774) та самоефективність (0,739);

2 (вищий за середній) рівень, 71–99 балів – на цьому рівні кількість осіб з низькими показниками резильєнтності зведена практично до нуля (0,7%), також різко зменшується кількість осіб з низькими показниками самоефективності (5,9%). Відмічається поступове зростання середніх значень усіх детермінант ПДЗ. Питома вага чотирьох основних складових, крім відкритості новому досвіду, приблизно однакова і коливається від 0,725 до 0,765;

1 (високий) рівень, 100–125 балів – у представників цієї групи відмічається різке збільшення середніх значень усіх детермінант ПДЗ. В групі найменша кількість військовослужбовців з низькими показниками усіх п'яти особистісних чинників ПДЗ. Найважливішими детермінантами ПДЗ залишаються резильєнтність з питомою вагою 0,841 та самоефективність – 0,720. Вага дружелюбності і сумлінності у порівнянні з

попереднім рівнем зменшується, а відкритості до нового досвіду зростає і досягає своїх значень, проявлених на 4 рівні.

Проведений порівняльний аналіз показав, що серед усіх категорій досліджуваних військовослужбовців в групі з високим рівнем ПДЗ в процентному співвідношенні найбільше представлені звільнені з полону військовослужбовці (22,7%), решта категорій не вийшли за 8%. У групах двох наступних рівнів кількість досліджуваних у процентах розподілилася майже однаково – від 37,9% – 43,4% на 2-му рівні та від 23,2% до 26,7% на 3-му рівні. Найнижчі показники ПДЗ спостерігаються серед досліджуваних, які відносяться до категорії військовослужбовців, які на момент опитування перебували на відновленні, що складають третину від їх загальної кількості (33,3%). Найменша кількість осіб з низьким рівнем ПДЗ серед військовослужбовців, звільнених з полону (10,6%).

Припускаємо, що, відповідно до нашої концептуальної моделі ПДЗ (Олійник, & Ларіонов, 2024а), військовослужбовці з високим рівнем ПДЗ (звільнені з полону) пройшли усі три етапи шляху до ПДЗ, тобто їхня травматична подія (перебування у примусовій ізоляції) завершилася, вони набули життєвого досвіду, який трансформувався в особистий та особистісний досвід. Військовослужбовці з низьким рівнем ПДЗ (переважно УБД у період відновлення після повернення з району виконання бойових завдань) ще перебувають на етапах когнітивної й емоційної обробки, усвідомлення набутого життєвого досвіду, його осмислення і прийняття. В подальшому це може завершитися, або трансформацією в особистісний досвід (у разі тривалих термінів перебування на відновленні), або переходом до попередніх етапів розвитку ПДЗ (у разі повернення в район виконання бойових завдань). Тобто вказана категорія військовослужбовців перебуває в процесі розвитку ПДЗ з усвідомленням того, що етап відновлення – це лише перепочинок між травматичними / стресовими подіями воєнного часу.

Висновки. На вибірці українських військовослужбовців – УБД нами були визначені чотири рівні прояву ПДЗ та їх відповідні числові показники: 1-й – високий рівень (від 100 до 125 балів); 2-й – рівень вищий за середній (від 71 до 99 балів); 3-й –

рівень нижчий за середній (від 41 до 70 балів); 4-й – низький рівень (від 1 до 40 балів).

Кожен із зазначених рівнів має своє наповнення у вигляді групових ознак, які включають особистісні детермінанти розвитку ПДЗ, а саме дружелюбність, сумлінність, відкритість новому досвіду, резильєнтність та самоефективність. Останні два чинники є вагомими детермінантами ПДЗ на усіх рівнях його прояву.

Для групи військовослужбовців – УБД з 1-м (високим) рівнем розвитку ПДЗ характерні високі показники резильєнтності та самоефективності, збільшення ваги відкритості новому досвіду, зменшенням дружелюбності і сумлінності. В цій групі найбільший відсоток військовослужбовців, звільнених з примусової ізоляції (полону).

Група із 2-м (вищим за середній) рівнем характеризується достатнім балансом між чотирма детермінантами – дружелюбністю, сумлінністю, резильєнтністю і самоефективністю. До цієї групи входять близько 40% досліджуваних.

Груповими ознаками 3-го (нижчого за середній) рівня є значний вплив на ПДЗ дружелюбності, середні показники резильєнтності і сумлінності, недостатній прояв самоефективності, вплив якої також знижений. До цієї групи входять близько 25% досліджуваних.

Група військовослужбовців з 4-м (низьким) рівнем розвитку ПДЗ характеризується також низьким рівнем самоефективності й відкритості новому досвіду, але має достатній рівень резильєнтності. При цьому резильєнтність, сумлінність та самоефективність мають найбільший вплив на подальший розвиток позитивних психологічних змін. В цій групі найбільший відсоток військовослужбовців, які відновлюються після виведення з районів виконання завдань за призначенням.

Визначення рівнів розвитку ПДЗ та їх групових ознак мають важливе значення для врахування індивідуально-психологічних особливостей військовослужбовців – УБД у процесі роботи з їх психологічного відновлення, реабілітації та реінтеграції.

Подяки. Автор висловлює подяку начальнику кафедри психології та педагогіки Національної академії Національної гвардії України Ларіонову С.О., кандидату психологічних наук, доценту, за цінні настанови і підтримку.

Список використаних джерел

1. Бірон, Б. В. (2014). Психометричний аналіз української версії шкали загальної самоефективності. *Актуальні проблеми прикладної психології: матеріали Всеукраїнської конференції*. Київ: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи.
2. Галецька, І. І. (2003). Самоефективність у структурі соціально-психологічної адаптації. *Вісник Львівського університету. Серія "Філософські науки"*, 5, 433–441.
3. Зубовський, Д. (2019). *Особистісне зростання учасників АТО у посттравматичний період*. (Дис. канд. псих. наук). Національний університет оборони України, Київ.
4. Кіреєва, З., Односталко, О., & Бірон, Б. (2020). Психометричний аналіз адаптованої версії шкали резильєнтності (CD-RISC-10). *Габітус*, 14, 110–117. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.14.17>
5. Кліманська, М., Галецька, І. (2019). Українська адаптація короткого п'ятифакторного опитувальника особистості TIPI (TIPI-UKR). *Психологічний журнал*, 5(9), 57–74. <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.9.4>
6. Кокур, О. М., Олійник, В. О., Пішко, І. О., Лозінська, Н. С. (2024). *Психологічне опитування "Посттравматичне зростання військовослужбовців в умовах війни": препринт*. Київ: ТОВ "7БЦ".
7. Москальов, І.О., Лисенко, Д. П. (2023). *Застосування методів математичної статистики у психолого-педагогічних дослідженнях: навч. посіб.* Київ : НУОУ.
8. Олійник В. О., Ларіонов С. О. (2024a). Концептуальна модель постдосвідного зростання особистості військовослужбовця в сучасному соціокультурному контексті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія психологія*, 3, 101–108. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2024.3.19>
9. Олійник, В., & Ларіонов, С. (2024b). Особливості взаємозв'язків особистісних рис "Великої п'ятірки" і показників постдосвідного зростання військовослужбовців – учасників бойових дій. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*, 21, 195–202. <https://doi.org/10.30970/PS.2024.21.24>
10. Школіна, Н., Шаповал, І., Орлова, І., Кедик, І. & Станіславчук, М. (2020). Адаптація та валідація україномовної версії Шкали стресостійкості Коннора – Девідсона-10 (CD-RISC-10): апробація у хворих на анкілозівний спонділіт. *Український ревматологічний журнал*, 2, 66–72. <https://doi.org/10.32471/rheumatology.2707-6970.80.15236>
11. Blight, S., & Norris, K. (2018). Positive psychological outcomes following Antarctic deployment. *The Polar Journal*, 8(2), 351-363. <https://doi.org/10.1080/2154896X.2018.1541552>
12. Campbell-Sills, L., & Stein, M. B. (2007). Psychometric analysis and refinement of the Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC): Validation of a 10-item measure of resilience. *Journal of Traumatic Stress*, 20(6), 1019–1028. <https://doi.org/10.1002/jts.20271>
13. Feder, A., Southwick, S. M., Goetz, R. R., Wang, Y., Alonso, A., Smith, B.W., Buchholz, K. R., Waldeck, T., Ameli, R., Moore, J., Hain, R., Charney, D. S., Vythilingam, M. (2008). Posttraumatic growth in former Vietnam prisoners of war. *Psychiatry*, 71(4), 359–70. <https://doi.org/10.1521/psyc.2008.71.4.359>
14. Gosling, S. D., Rentfrow, P. J., Swann, W. B., Jr. (2003). A Very Brief Measure of the Big Five Personality Domains. *Journal of Research in Personality*, 37, 504-528. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(03\)00046-1](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(03)00046-1)
15. Kondratyuk, V., & Puchalska-Wasyl, M. M. (2019). Posttraumatic growth, resiliency, and basic hope in soldiers fighting in eastern Ukraine. *Roczniki Psychol*, 22, 213–231. <https://doi.org/10.18290/rpsych.2019.22.3-2>
16. Schwarzer, R., & Jerusalem, M. (1995). Generalized Self-Efficacy scale. In J. Weinman, S. Wright, & M. Johnston (Eds.), *Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs* (pp. 35–37). Windsor: NFER-NELSON.
17. Tedeschi, R. G. & Calhoun, L. G. (1996). The posttraumatic growth inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 9, 455–471. <https://doi.org/10.1007/BF02103658>
18. Tedeschi, R.G. & Calhoun, L.G. (2004). Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 15, 1–18. https://doi.org/10.1207/s15327965pli1501_01
19. Tedeschi, R.G., Cann, A., Taku, K., Senol-Dirak, E., & Calhoun, L.G. (2017). The Posttraumatic Growth Inventory: A revision integrating existential and spiritual change. *Journal of Traumatic Stress*, 30(1), 11-18. <https://doi.org/10.1002/jts.22155>
20. Tsai, J., Sippel, L. M., Mota, N., Southwick, S. M., & Pietrzak R. H. (2016). Longitudinal course of posttraumatic growth among U.S. military veterans: Results from the national health and resilience in veterans study. *Depression and Anxiety*, 33, 9–18. <https://doi.org/10.1002/da.22371>

References

1. Biron, B. V. (2014). Psykhometrychnyi analiz ukrainskoi versii shkal'y zahalnoi samoefektyvnosti. [Psychometric Analysis of the Ukrainian Version of the General Self-Efficacy Scale]. *Aktualni problemy prykladnoi psykhologii: materialy Vseukrainskoi konferentsii*. Kyiv: Ukrainskyi NMTs praktychnoi psykhologii i sotsialnoi roboty. (in Ukrainian)
2. Haletska, I. I. (2003). Samoefektyvnist u strukturi sotsialno-psykhologichnoi adaptatsii. [Self-efficacy in the structure of social and psychological adaptation]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya "Filosofski nauky"*, 5, 433–441. (in Ukrainian)

3. Zubovskyi, D. (2019). Osobystisne zrostantia uchasnykiv ATO u posttravmatychnyi period. (Dys. kand. psyk. nauk). [Personal growth of ATO participants in the post-traumatic period. (Thesis Ph.D. psychol. sciences)]. Natsionalnyi universytet oborony Ukrainy, Kyiv. (in Ukrainian)
4. Kireieva, Z., Odnostalko, O., & Biron, B. (2020). Psykhometrychnyi analiz adaptovanoi versii shkaly rezyliientnosti (CD-RISC-10). [Psychometric analysis of the adapted version of the resilience scale (CD-RISC-10)]. *Habitus*, 14, 110–117. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.14.17> (in Ukrainian)
5. Klimanska, M., Haletska, I. (2019). Ukrainska adaptatsiia korotkoho piatyfaktornoho opytuvalnyka osobystosti. [Ukrainian adaptation of the short five-factor personality inventory TIPI (TIPI-UKR)]. *Psykhologichnyi zhurnal*, 5(9), 57–74. <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.9.4> (in Ukrainian)
6. Kokun, O. M., Oliinyk, V. O., Pishko, I. O., Lozinska, N. S. (2024). *Psykhologichne opytuvannia "Posttravmatychnie zrostantia viiskovosluzhbovtiv v umovakh viiny": preprint*. [Psychological survey "Post-traumatic growth of servicemen in war conditions": preprint]. Kyiv: TOV "7BTs". (in Ukrainian)
7. Moskalov, I.O., Lysenko, D. P. (2023). Zastosuvannia metodiv matematychnoi statystyky u psykhologo-pedahohichnykh doslidzhenniakh: navch. posib. [Application of Mathematical Statistics Methods in Psychological and Pedagogical Research: A Study Guide]. Kyiv: NUO Ukrainy. (in Ukrainian)
8. Oliinyk V. O., Larionov S. O. (2024a). Kontseptualna model postdosvidnoho zrostantia osobystosti viiskovosluzhbovtia v suchasnomu sotsiokulturnomu konteksti. [Conceptual model of post-experiential growth of a serviceman's personality in the modern socio-cultural context]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia psykhologhiia*, 3, 101–108. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2024.3.19> (in Ukrainian)
9. Oliinyk, V., & Larionov, S. (2024b). Osoblyvosti vzaïmozv'язkiv osobystisnykh rys "Velykoi piatirky" i pokaznykiv postdosvidnoho zrostantia viiskovosluzhbovtiv – uchasnykiv boiovykh dii. [Peculiarities of the relationship between the Big Five personality traits and indicators of post-experiential growth of military personnel - combatants]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia psykhologichni nauky*, 21, 195–202. <https://doi.org/10.30970/PS.2024.21.24> (in Ukrainian)
10. Shkolina, N., Shapoval, I., Orlova, I., Kedyk, I. & Stanislavchuk, M. (2020). Adaptatsiia ta validyzatsiia ukrainomovnoi versii Shkaly stresostiikosti Konnora – Devidsona-10 (CD-RISC-10): aprobatyia u khvorykh na ankilozyvnyi spondylit. [Adaptation and validation of the Ukrainian version of the Connor-Davidson Stress Resilience Scale-10 (CD-RISC-10): testing in patients with ankylosing spondylitis]. *Ukrainskyi revmatologichnyi zhurnal*, 2, 66–72. <https://doi.org/10.32471/rheumatology.2707-6970.80.15236> (in Ukrainian)
11. Blight, S., & Norris, K. (2018). Positive psychological outcomes following Antarctic deployment. *The Polar Journal*, 8(2), 351-363. <https://doi.org/10.1080/2154896X.2018.1541552>
12. Campbell-Sills, L., & Stein, M. B. (2007). Psychometric analysis and refinement of the Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC): Validation of a 10-item measure of resilience. *Journal of Traumatic Stress*, 20(6), 1019–1028. <https://doi.org/10.1002/jts.20271>
13. Feder, A., Southwick, S. M., Goetz, R. R., Wang, Y., Alonso, A., Smith, B.W., Buchholz, K. R., Waldeck, T., Ameli, R., Moore, J., Hain, R., Charney, D. S., Vythilingam, M. (2008). Posttraumatic growth in former Vietnam prisoners of war. *Psychiatry*, 71(4), 359–70. <https://doi.org/10.1521/psyc.2008.71.4.359>
14. Gosling, S. D., Rentfrow, P. J., Swann, W. B., Jr. (2003). A Very Brief Measure of the Big Five Personality Domains. *Journal of Research in Personality*, 37, 504-528. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(03\)00046-1](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(03)00046-1)
15. Kondratyuk, V., & Puchalska-Wasyl, M. M. (2019). Posttraumatic growth, resiliency, and basic hope in soldiers fighting in eastern Ukraine. *Roczniki Psychol*, 22, 213–231. <https://doi.org/10.18290/rpsvch.2019.22.3-2>
16. Schwarzer, R., & Jerusalem, M. (1995). Generalized Self-Efficacy scale. In J. Weinman, S. Wright, & M. Johnston (Eds.), *Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs* (pp. 35–37). Windsor: NFER-NELSON.
17. Tedeschi, R. G. & Calhoun, L. G. (1996). The posttraumatic growth inventory: Measuring the positive legacy of trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 9, 455-471. <https://doi.org/10.1007/BF02103658>
18. Tedeschi, R.G., & Calhoun, L.G. (2004). Posttraumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*, 15, 1–18. https://doi.org/10.1207/s15327965pli1501_01
19. Tedeschi, R.G., Cann, A., Taku, K., Senol-Dirak, E., & Calhoun, L.G. (2017). The Posttraumatic Growth Inventory: A revision integrating existential and spiritual change. *Journal of Traumatic Stress*, 30(1), 11-18. <https://doi.org/10.1002/jts.22155>
20. Tsai, J., Sippel, L. M., Mota, N., Southwick, S. M., & Pietrzak R. H. (2016). Longitudinal course of posttraumatic growth among U.S. military veterans: Results from the national health and resilience in veterans study. *Depression and Anxiety*, 33, 9–18. <https://doi.org/10.1002/da.22371>

Summary

SUBSTANTIATION OF THE LEVEL STRUCTURE OF POST-EXPERIENCE GROWTH OF SERVICEMEN – COMBATANTS

Oliinyk V. graduate student,

Kharkiv National University of Internal Affairs

Introduction. The result of overcoming the consequences of the impact of the stressors of the combat situation and military professional activities by servicemen can be, along with negative ones, positive psychological changes that manifest themselves in changes in at least three areas: a) self-perception, b) philosophy and values of life, c) relationships with others, which we conceptualize as post-experience growth (PEG).

In the course of psychological recovery, rehabilitation, and reintegration of servicemen with the aim of returning them to the conditions of everyday life, positive psychological changes are an important personal resource that is often used by psychologists when working with this category of people. In this context, there is a need to determine not only the presence of signs of positive psychological changes, but also the level of their manifestation, which will help to form an individual program for the cultivation of PEG, taking into account the psychological characteristics of the servicemen – combatants.

Purpose. An empirical study of the multilevel manifestation of post-experience growth in servicemen - combatants and its group characteristics.

Methods: The study used general scientific (measurement, comparison, analysis, synthesis, generalization and interpretation) and special (statistical, correlation, ranking, grouping, factor analysis) methods were used.

Originality. The scientific novelty of the study is that the article is the first to empirically investigate the gradation of indicators of the general level of PEG on a sample of Ukrainian servicemen - combatants and to identify generalized psychological characteristics of this category of persons by the levels of PEG manifestation.

Determining the levels of development of PEG and their group characteristics is important for taking into account the individual psychological characteristics of combatants in the process of their psychological recovery, rehabilitation and reintegration. The results of the study can be used during the further empirical study of the post-experience growth of military personnel participating in combat operations.

Conclusion. In a sample of Ukrainian military personnel participating in combat operations, we identified four levels of PEG manifestation and their corresponding numerical indicators: 1st - high level (92.0-125.0 points); 2nd - above average level (51.0-76.0); 3rd - below average level (77.0-91.0); 4th - low level (from 0 to 50.0 points).

Each of these levels has its own content in the form of group features that include personal determinants of the development of PEG, namely friendliness, conscientiousness, openness to new experiences, resilience, and self-efficacy. The latter two factors are important determinants of PEG at all levels of its manifestation.

The group of servicemen with the 1st (high) level of development of PEG is characterized by high rates of resilience and self-efficacy, an increase in the importance of openness to new experiences, and a decrease in friendliness and conscientiousness. This group has the highest percentage of servicemen released from forced isolation (captivity).

The group with the 2nd (above average) level is characterized by a sufficient balance between the four determinants - friendliness, conscientiousness, resilience and self-efficacy. This group includes about 40% of the respondents.

The group characteristics of the 3rd (below average) level are a significant impact on the PEG of friendliness, average indicators of resistance and conscientiousness, insufficient manifestation of self-efficacy, the influence of which is also reduced. This group includes about 25% of the subjects.

The group of servicemen with the 4th (low) level of development of the PEG is also characterized by a low level of self-efficacy and openness to new experiences, but has a sufficient level of resistance. At the same time, resilience, conscientiousness, and self-efficacy have the greatest impact on the further development of positive psychological changes. This group has the highest percentage of servicemen who recover after being withdrawn from the areas of assigned missions.

Key words: post-experience growth; post-traumatic growth; individual psychological characteristics; self-efficacy; resilience; personal factors; servicemen - combatants.

Дата надходження рукопису/Date of receipt of the manuscript: 29.01.25.

Дата прийняття рукопису/Date of acceptance of the manuscript: 12.03.25.

© 2025. This work is under an open license CC BY-NC 4.0.